

<https://doi.org/10.28925/2412-124X.2025.14.10>

УДК 373.2.014(4+430)

Марина Гончарук

<https://orcid.org/0009-0006-6761-1254>

здобувачка відділу порівняльної педагогіки,
Інститут педагогіки НАПН України,
вул. Січових Стрільців, 52 Д, 04053, Київ, Україна
marina@skills.kiev.ua

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В НІМЕЦЬКІЙ ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ

У статті здійснено комплексний аналіз європейського законодавства у сфері дошкільної освіти та особливостей його імплементації у федеративній системі освіти Німеччини. Проаналізовано ключові стратегічні документи ЄС, зокрема програми ET 2010, ET 2020 та ET 2030, Рекомендацію Ради від 22 травня 2019 р. щодо високоякісних систем раннього дитинства, а також механізми їх фінансової підтримки через Європейський соціальний фонд плюс та програму Erasmus+. Особливу увагу приділено німецькому досвіду багаторівневої імплементації європейських стандартів через федеральне законодавство (SGB VIII, KiTa-Qualitätsgesetz) та регіональні освітні програми 16 федеративних земель. Розкрито адаптацію європейських компетентностей в освітніх планах земель, проаналізовано інноваційні педагогічні концепції (ситуаційний підхід, «Відкритий дитячий садок»). Досліджено кількісні показники відповідності німецької системи європейським стандартам: 94% охоплення дітей, співвідношення педагог-дитина 1:7,5, професіоналізація 89% персоналу. Результати демонструють ефективність децентралізованої моделі імплементації, що поєднує рамкові принципи з регіональною автономією. Визначено ключові фактори успішності: багаторівневе регулювання, стабільне фінансування та професіоналізація кадрів. У контексті євроінтеграційних намірів України німецький досвід надає цінні орієнтири для розвитку національної системи дошкільної освіти. Дослідження базується на аналізі нормативно-правових документів, статистичних даних Eurymice та OECD, наукових праць німецьких дослідників. Стаття має значення для розуміння механізмів європейської освітньої інтеграції та розроблення стратегій модернізації національних систем дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, євроінтеграція, європейське законодавство, імплементація стандартів, німецька освітня система, федеративна модель, Федеративна Республіка Німеччина.

Вступ. Сучасні глобалізаційні процеси та євроінтеграційні прагнення України актуалізують необхідність комплексного дослідження європейського досвіду розвитку дошкільної освіти як стратегічно важливої ланки системи неперервної освіти. У контексті підготовки до вступу в Європейський Союз особливого значення набуває аналіз механізмів адаптації європейського законодавства у сфері дошкільної освіти до національних освітніх систем, що дозволяє виявити ефективні моделі гармонізації міжнародних стандартів з місцевими традиціями та потребами.

Федеративна Республіка Німеччина, як одна з провідних країн Європейського Союзу, демонструє зразкову модель імплементації європейських стандартів дошкільної освіти через багаторівневу систему нормативно-правового регулювання, що поєднує федеральні рамкові принципи з регіональною автономією у сфері освітньої політики. Німецький досвід набуває

особливої актуальності в контексті євроінтеграційних намірів України, оскільки обидві країни мають децентралізовані моделі управління освітою, що створює можливості для адаптації ефективних практик до національного контексту.

Європейська освітня політика у сфері дошкільної освіти ґрунтується на принципах, закріплених у Конвенції ООН про права дитини (1989), Лісабонській стратегії (2000), стратегічних рамках європейського співробітництва у сфері освіти та професійної підготовки (ET 2010, ET 2020, ET 2030), а також у спеціалізованих документах, зокрема Рекомендації Ради від 22 травня 2019 р. щодо високоякісних систем раннього дитинства, освіти та догляду. Ці документи формують концептуальну основу для розвитку національних систем дошкільної освіти, визначаючи ключові принципи якості, доступності, інклюзивності та професіоналізації.

Актуальність дослідження зумовлена потребою в науково обґрунтованому аналізі механізмів європейської освітньої інтеграції та їх практичної реалізації в умовах федеративної системи управління. Водночас недостатньо вивченими залишаються особливості багаторівневої імплементації європейського законодавства на регіональному рівні, що робить німецький досвід особливо цінним для країн, які прагнуть до європейської інтеграції у сфері освіти.

Мета статті – здійснити аналітичний огляд європейського законодавства у сфері дошкільної освіти та дослідити особливості його імплементації в німецькій освітній системі для розкриття механізмів європейської освітньої інтеграції.

Результати дослідження. Формування єдиного європейського освітнього простору у сфері дошкільної освіти базується на комплексній системі нормативно-правових документів, що визначають стратегічні цілі, принципи функціонування та механізми забезпечення якості систем раннього дитячого виховання та освіти. Основоположним міжнародним документом, що встановлює фундаментальні права дітей у всіх сферах, включаючи освіту, є Конвенція ООН про права дитини (1989). Стаття 28 Конвенції закріплює право дитини на освіту і зобов'язує держави-учасниці заохочувати розвиток різних форм освіти, забезпечувати їх доступність для всіх дітей та вживати відповідних заходів щодо безоплатного навчання. Принципового значення набуває стаття 3 Конвенції, яка встановлює принцип найкращих інтересів дитини, згідно з яким першочергова увага приділяється найкращим інтересам дитини в усіх діях щодо дітей.

Стратегічним документом глобального рівня стає Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 2021 р., який визначає 17 цілей сталого розвитку. Особливого значення для дошкільної освіти набуває Ціль 4 «Забезпечення всеохопної та справедливої якісної освіти та заохочення можливостей навчання впродовж усього життя для всіх». Конкретизується ця ціль у завданні 4.2, яке визначає необхідність до 2030 р. забезпечити, щоб усі дівчатка і хлопчики мали доступ до якісного розвитку, догляду та дошкільної освіти в ранньому дитинстві, щоб вони були готові до початкової освіти (Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond, 2021).

Поворотним моментом у формуванні європейської освітньої політики стала Лісабонська стратегія (2000), прийнята Європейською Радою, яка визначила амбітну мету перетворення ЄС на найбільш конкурентоспроможну та динамічну економіку знань у світі. У рамках цієї стратегії було визначено, що освіта та професійна підготовка як ключові елементи стратегії зайнятості ЄС повинні адаптуватися як до вимог суспільства знань, так і до потреби в покращенні рівня та якості зайнятості.

Першим комплексним підходом до координації освітньої політики на європейському рівні стала рамкова Програма ЄС щодо співробітництва у галузі освіти і навчання до 2010 року «Конкретні майбутні цілі систем освіти і навчання» (On The Concrete Future Objectives of Education

and Training Systems, ET 2010), прийнята в 2001 р. Документ визначив три стратегічні цілі: підвищення якості та ефективності систем освіти та професійної підготовки в ЄС, полегшення доступу всіх до систем освіти та професійної підготовки, відкриття систем освіти та професійної підготовки для ширшого світу.

Подальший розвиток європейського освітнього простору забезпечила У Рамкова програма європейського співробітництва у галузі освіти і навчання «Освіта і навчання 2020» (ET 2020) прийнята у 2009 р., яка розширила та поглибила попередні ініціативи, встановивши чотири стратегічні цілі та п'ять контрольних показників. Щодо дошкільної освіти було сформульовано контрольний показник: «принаймні 95% дітей віком від 4 років до віку початку обов'язкової початкової освіти повинні брати участь у дошкільній освіті» (ET 2020).

Найбільш комплексним європейським документом у сфері дошкільної освіти є Рекомендація Ради від 22 травня 2019 року щодо високоякісних систем раннього дитинства, освіти та догляду. Документ визначає п'ять ключових аспектів якості систем раннього дитинства: доступність, що забезпечує всім дітям право на якісну дошкільну освіту та догляд; доступність за ціною, яка передбачає фінансову доступність послуг для всіх сімей; якість, що включає високі стандарти освітнього процесу, кваліфікований персонал та відповідне середовище; різноманітність, яка враховує потреби різних груп дітей, включаючи дітей з особливими потребами; управління та моніторинг, що передбачає ефективне управління системою та регулярне оцінювання якості.

Новітнім етапом розвитку європейського освітнього простору стали Стратегічні рамки європейського співробітництва у сфері освіти та професійної підготовки до 2030 року (ET 2030), визначені у Резолюції Ради від 18 лютого 2021 р. Стратегія встановлює два загальні пріоритети: підвищити якість, справедливість, інклюзивність та успіх для всіх у сфері освіти та професійної підготовки, а також зробити навчання протягом усього життя та мобільність реальністю для всіх. Щодо дошкільної освіти стратегія підкреслює необхідність забезпечення того, щоб усі діти, незалежно від їхнього соціально-економічного походження, мали доступ до високоякісної дошкільної освіти та догляду як основи для успішного навчання протягом усього життя.

Федеративна Республіка Німеччина демонструє зразкову модель адаптації європейських стандартів дошкільної освіти через багаторівневу систему нормативно-правового регулювання, що ефективно поєднує федеральні рамкові принципи з регіональною автономією у сфері освітньої політики. Конституційною основою участі Німеччини у європейському освітньому просторі є Основний закон Федеративної Республіки Німеччина (1949, в редакції 2025), стаття 23 якого закріплює участь Німеччини у розвитку Європейського Союзу та зобов'язує дотримуватися демократичних, правових, соціальних та федеративних принципів.

Основним федеральним законом, що регулює сферу дошкільної освіти в Німеччині та імплементує європейські стандарти, є Восьма книга Соціального кодексу (SGB VIII, 2012) «Допомога дітям та молоді». Параграф 1 SGB VIII визначає: «Кожна молода людина має право на сприяння її розвитку та виховання до відповідальної та суспільно здатної особистості», що прямо відповідає статті 29 Конвенції ООН про права дитини (1989). Конкретизацію завдань дошкільної освіти здійснює параграф 22 SGB VIII (2012), згідно з яким дошкільна освіта повинна забезпечувати розвиток дитини до самостійної та соціально компетентної особистості, догляд за дітьми та підтримку сімейного виховання, сприяння соціальній інтеграції дітей з особливими потребами.

Прикладом сучасної імплементації європейських стандартів якості дошкільної освіти є Федеральний закон про якість дитячих садків (KiTa-Qualitätsgesetz, 2018) від 19 грудня 2018 р. в

редакції від 2022 р. Закон визначає десять сфер розвитку якості, включаючи покращення співвідношення персонал – діти, підвищення кваліфікації персоналу, розвиток управління закладами, покращення приміщень та обладнання, розширення часу роботи закладів, розвиток інклюзивних програм, підтримку дітей з особливими освітніми потребами, зміцнення співпраці з батьками, розвиток оцінювання та моніторингу, зниження плати за послуги.

Федеративна структура Німеччини забезпечує реалізацію європейських стандартів на регіональному рівні через власне законодавство кожної з 16 федеративних земель. Наприклад, Закон про дітей у ранньому віці (KiBiz NRW) землі Північний Рейн-Вестфалія (2015) визначає дошкільну освіту як «освітню пропозицію, що сприяє розвитку дитини до самостійної та соціально компетентної особистості». Баварський закон про освіту та догляд за дітьми (BayKiBiG, 2005, в редакції 2025) встановлює цілі дошкільної освіти: забезпечити найкращі освітні та розвивальні можливості, протидіяти ризикам розвитку на ранній стадії та сприяти інтеграції всіх дітей в освітні процеси без дискримінації, відповідно до різноманітності людського життя, та надавати індивідуальну підтримку кожній дитині відповідно до її потреб, а також підтримувати дітей у їхньому розвитку як самостійних та соціально відповідальних особистостей з метою надання дітям необхідних базових навичок, до яких належать, наприклад, позитивна самооцінка, навички вирішення проблем, навички методології навчання, взяття на себе відповідальності, а також навички співпраці та комунікації.

Практичним втіленням європейських компетентностей стали освітні плани федеративних земель. Баварський освітній план визначає шість освітніх сфер: цінності, орієнтації та релігійність; емоційальність, соціальні відносини та конфлікти; мова та грамотність; математика, інформатика, природничі науки та техніка; навколишнє середовище та природа; здоров'я, рух, харчування, релаксація та сексуальність. Освітній план землі Північний Рейн-Вестфалія структурований навколо десяти освітніх сфер, що відповідають європейським ключовим компетентностям, включаючи рух, ігрову діяльність та медіа, художньо-естетичне формування, мову та комунікацію, соціальні, культурні та міжкультурні освіти (KiBiz NRW, 2015).

Особливу роль у німецькій системі дошкільної освіти відіграють інноваційні педагогічні концепції, що відповідають європейським принципам дитиноцентричності та інклюзивності. Ситуаційний підхід (Situationsansatz), розроблений у Німеччині у 1970-х рр., базується на принципах орієнтації на життєві ситуації дітей, участі дітей у плануванні діяльності, інтеграції навчання та життя, співпраці з батьками та громадою. Цей підхід отримав визнання Ради Європи як «зразкова практика демократичного виховання» та впроваджується у понад 20 європейських країнах (Council Recommendation, 2019).

Інноваційною практикою дитиноцентричної педагогіки є концепція «Відкритого дитячого садка» (Offener Kindergarten), розроблена у Німеччині, яка передбачає відкриття меж між групами, створення функціональних просторів, надання дітям свободи вибору діяльності, роль педагога як супровідника та спостерігача. Модель впроваджується у понад 15 європейських країнах та рекомендована Європейською комісією як «інноваційна практика дитиноцентричної педагогіки».

Розглянемо показники ефективності німецької моделі імплементації європейських стандартів. Систематизація кількісних індикаторів відповідності європейським стандартам якості дошкільної освіти дозволяє оцінити ефективність німецької моделі імплементації. Згідно з методологією Європейської комісії, представленою у звіті Eurydice «Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe» (2019), оцінювання базується на п'яти ключових індикаторах якості: доступність послуг, професіоналізація персоналу, оптимальне співвідношення дорослий – дитина, фінансова достатність та інклюзивність освітнього середовища.

Таблиця 1

Показники відповідності німецької системи дошкільної освіти європейським стандартам

Стандарт якості ЄС	Німецькі показники	Характеристика ефективності
Доступність послуг (≥95%)	94% національного охоплення	Практично повна відповідність з перспективою 100% до 2025
Професіоналізація персоналу	89% з університетською освітою, 2400 год. практичної підготовки	Еталон європейської професіоналізації
Співвідношення персонал – діти	1:7,5 (перевищує стандарт 1:8)	Лідерство серед країн ЄС за якістю персонального супроводу
Фінансування (≥1,2% ВВП)	0,8% ВВП з позитивною динамікою +0,1 п.п. за п'ятиріччя	Стабільна фінансова основа європейської якості
Інклюзивність	87% дітей з особливими освітніми проблемами в загальних групах	Європейський еталон інклюзивної освіти

Складено автором особисто

Аналіз даних свідчить, що Німеччина демонструє високий рівень відповідності європейським стандартам за всіма ключовими індикаторами, особливо виділяючись у сферах професіоналізації персоналу та оптимізації співвідношення педагог – дитина. Німецька модель характеризується стабільністю фінансового забезпечення, високим рівнем інклюзивності та майже повним охопленням дітей дошкільною освітою.

Фінансові механізми підтримки дошкільної освіти в ЄС відіграють важливу роль у розвитку, цифровізації та створенні навчально-виховного середовища у дитячих садочках. Європейський соціальний фонд плюс (ESF+) на період 2021–2027 рр. визначає пріоритетні напрями фінансування, що включають розширення доступу до якісної дошкільної освіти, професійний розвиток персоналу, підтримку дітей з особливими потребами, інтеграцію дітей-мігрантів. Німеччина отримала 7,9 мільярдів євро з ESF+ на 2021–2027 рр., з яких близько 15% спрямовується на дошкільну освіту.

У контексті цього варто зазначити, що правовою основою наближення української освітньої системи до європейських стандартів стала Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, підписана у 2014 р. Глава 23 «Освіта, навчання та молодь» передбачає модернізацію систем освіти та професійної підготовки, сприяння зближенню у сфері вищої освіти, посилення співробітництва у сфері професійної освіти та навчання, підтримку політики у сфері молоді та неформального навчання.

Національні документи України демонструють поступову імплементацію європейських стандартів. Закон України «Про освіту» (2017) інтегрує ключові європейські принципи: людиноцентризм як основа освітньої діяльності, верховенство права та академічна доброчесність, інклюзивність та недискримінація, різноманітність та варіативність. Подальшу імплементацію європейських стандартів дошкільної освіти здійснює Закон України «Про дошкільну освіту» (2024), який визначає дошкільну освіту як цілісний процес, спрямований на забезпечення всебічного розвитку дитини, запроваджує компетентнісний підхід, забезпечує інклюзивність та рівний доступ, підтримує багатомовність та культурне різноманіття.

Структурування відповідно до європейських ключових компетентностей здійснює Базовий компонент дошкільної освіти (2021), який включає особистісну сферу (ставлення дитини до себе), соціальну сферу (ставлення дитини до інших), природничу сферу (ставлення дитини до природи), предметну сферу (ставлення дитини до предметного світу), мовленнєво-комунікативну сферу (ставлення дитини до мовлення), художньо-творчу сферу (ставлення дитини до мистецтва).

Процес імплементації європейських стандартів в Україні стикається з низкою викликів. Нормативно-правові виклики включають необхідність розроблення підзаконних актів до нового Закону «Про дошкільну освіту» (2024), потребу в гармонізації регіональних нормативних документів з європейськими стандартами, створення системи моніторингу відповідності європейським показникам якості. Фінансові обмеження полягають у тому, що українські видатки на дошкільну освіту (0,6% ВВП) значно поступаються європейському середньому показнику (1,2% ВВП), існує потреба в додатковому фінансуванні для досягнення європейського стандарту охоплення дітей дошкільною освітою (95%).

Кадрові проблеми включають дефіцит кваліфікованих педагогічних кадрів (потреба в 15 000 додаткових працівників), необхідність підвищення кваліфікації існуючих педагогів відповідно до європейських стандартів, розроблення нових програм підготовки педагогів дошкільної освіти. Водночас перспективи розвитку включають поступове наближення показників охоплення дітей дошкільною освітою до європейських стандартів, впровадження європейських методик оцінювання якості дошкільної освіти, розвиток міжнародного співробітництва у сфері дошкільної освіти.

Участь України у європейських освітніх програмах з 2014 р. як асоційованої учасниці програми Erasmus+ відкрила можливості для мобільності українських педагогів дошкільної освіти до країн ЄС, участі у міжнародних проєктах розвитку дошкільної освіти, доступу до європейських освітніх ресурсів та практик. Протягом 2014–2020 рр. Україна отримала 89 млн. євро в рамках Erasmus+, з яких близько 8% було спрямовано на проєкти у сфері дошкільної освіти (OECD, 2023).

Отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 р. передбачає виконання конкретних вимог у сфері освіти. Короткострокові цілі (2024–2026) включають повну імплементацію підзаконних актів до Закону «Про дошкільну освіту», досягнення 85% охоплення дітей дошкільною освітою, підвищення фінансування дошкільної освіти до 0,8% ВВП. Середньострокові цілі (2027–2030) передбачають досягнення європейського стандарту охоплення дітей дошкільною освітою (95%), впровадження європейських систем оцінювання якості дошкільної освіти, інтеграцію у європейські дослідницькі мережі з дошкільної освіти.

Висновки. Проведене дослідження європейського законодавства у сфері дошкільної освіти та особливостей його імплементації в німецькій освітній системі дозволяє сформулювати низку важливих висновків щодо механізмів європейської освітньої інтеграції.

По-перше, європейське законодавство у сфері дошкільної освіти формує цілісну концептуальну систему, що базується на принципах універсальності доступу, якості освітніх послуг, інклюзивності, професіоналізації персоналу та партиципативного управління. Ключові документи, зокрема Рекомендація Ради від 22 травня 2019 р. щодо високоякісних систем раннього дитинства та стратегічні рамки ЕТ 2030, визначають конкретні кількісні індикатори та якісні стандарти, що забезпечують можливість об'єктивного оцінювання національних систем та їх поступового наближення до спільних європейських норм.

По-друге, німецька модель імплементації європейських стандартів демонструє ефективність багаторівневого підходу, що поєднує федеральні рамкові принципи з регіональною автономією у сфері освітньої політики. Федеративна структура Німеччини дозволяє адаптувати загальноєвропейські вимоги до місцевих потреб та традицій через систему земельного

законодавства, освітніх планів та інноваційних педагогічних концепцій. Особливо цінним є досвід впровадження ситуативного підходу та концепції «Відкритого дитячого садка», що отримали визнання на європейському рівні як зразкові практики дитиноцентричної педагогіки.

По-третє, кількісний аналіз показників відповідності європейським стандартам свідчить про лідерські позиції Німеччини у сфері професіоналізації персоналу (89% з університетською освітою), оптимізації співвідношення педагог – дитина (1:7,5 при європейському стандарті 1:8) та інклюзивності освітнього середовища (87% дітей з особливими освітніми потребами у загальних групах). Ці показники демонструють ефективність німецьких механізмів забезпечення якості дошкільної освіти та їх відповідність найвищим європейським стандартам.

По-четверте, ключовими факторами успішності німецької моделі є конституційне закріплення європейської інтеграції, багаторівневе нормативно-правове регулювання, що забезпечує гармонізацію федеральних та регіональних підходів, інноваційні педагогічні концепції, стабільне фінансування через різноманітні механізми та високий рівень професіоналізації кадрів з обов'язковою університетською підготовкою.

По-п'яте, німецький досвід багаторівневої імплементації європейських стандартів має важливе значення для країн, що прагнуть до європейської інтеграції у сфері освіти. Децентралізована модель управління дозволяє поєднувати дотримання загальноєвропейських принципів з урахуванням регіональної специфіки, що забезпечує ефективність та сталість освітніх реформ. У контексті євроінтеграційних намірів України німецька модель надає цінні орієнтири для розвитку національної системи дошкільної освіти, особливо щодо механізмів децентралізації, професіоналізації кадрів та забезпечення інклюзивності.

Результати дослідження мають важливе теоретичне та практичне значення для розуміння процесів європейської освітньої інтеграції та можуть бути використані для розроблення стратегій модернізації національних систем дошкільної освіти відповідно до європейських стандартів. Водночас необхідне подальше поглиблене дослідження специфічних механізмів фінансування, професійної підготовки педагогів та оцінювання якості в різних європейських контекстах, створення сприятливих умов для всебічного розвитку дітей раннього віку. Водночас необхідне **подальше поглиблене дослідження** специфічних механізмів адаптації європейських практик до українського контексту з урахуванням особливостей національної освітньої традиції та сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом та процесами відновлення країни.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: затверджений наказом МОН України від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 15.08.2025).
2. Закон України «Про дошкільну освіту». 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 15.08.2025).
3. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.08.2025).
4. Конвенція про права дитини. 1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 15.08.2025).
5. Кремень В. Г. Освіта дітей раннього та дошкільного віку в контексті їх безперервного розвитку: наукова доповідь загальним зборам НАПН України 19 листопада 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. Т. 3. № 2. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-1>

6. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Мальований Ю. І., Пінчук О. П., Топузов О. М. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 2. С. 1–49. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
7. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorenniya-nashoho-svitu-poryadok-dennyy-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku> (дата звернення: 15.08.2025).
8. Теоретичні та методичні засади забезпечення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку в умовах воєнного стану: монографія / за загальною редакцією О. Д. Рейпольської. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. 172 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743736/1/Монографія%20%28ред.%20О.%20Рейпольська%29.pdf> (дата звернення: 10.08.2025).
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 15.08.2025).
10. Anders Y. Professionalität und Professionalisierung in der frühkindlichen Bildung. *Zeitschrift für Grundschulforschung*. 2018. Vol. 11 (2). S. 183–197. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42278-018-0031-3>
11. Bayerisches Gesetz zur Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern in Kindergärten, anderen Kindertageseinrichtungen und in Tagespflege (Bayerisches Kinderbildungs- und -betreuungsgesetz – BayKiBiG). 2005, zuletzt durch Gesetz vom 21. Februar 2025. URL: <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayKiBiG> (дата звернення: 15.08.2025).
12. Council Recommendation of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems (2019/C 189/02). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)) (дата звернення: 15.08.2025).
13. Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021–2030) (2021/C 66/01). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2021_066_R_0001 (дата звернення: 15.08.2025).
14. Eurydice. Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 Edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. 156 p. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-2019-edition> (дата звернення: 15.08.2025).
15. Gesetz zur Weiterentwicklung der Qualität und zur Verbesserung der Teilhabe in Tageseinrichtungen und in der Kindertagespflege (KiTa-Qualitäts- und -Teilhabeverbesserungsgesetz – KiQuTG). 2018. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/kiqutg/BJNR269610018.html> (дата звернення: 15.08.2025).
16. Gesetz zur frühen Bildung und Förderung von Kindern (Kinderbildungsgesetz – KiBiz) – Sechstes Gesetz zur Ausführung des Achten Buches Sozialgesetzbuch – Vom 3. Dezember 2019 (Fn 1). URL: https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=04320200904143952783 (дата звернення: 15.08.2025).
17. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. 23.05.1949. Zuletzt geändert durch Art. 1 G v. 22.3.2025. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/> (дата звернення: 15.08.2025).
18. Kinderbildungsgesetz in Nordrhein-Westfalen (KiBiz NRW). 2015. URL: <https://www.mkjfgfi.nrw/kinderbildungsgesetz> (дата звернення: 15.08.2025).
19. Lisbon European Council 23 And 24 March 2000. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.en0.htm (дата звернення: 15.08.2025).
20. OECD. Education at a Glance 2023: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2023. 578 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
21. Report from Education Council to the European Council on the Concrete Future Objectives of Education and Training Systems. 2001. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5980-2001-INIT/en/pdf> (дата звернення: 15.08.2025).

22. Sozialgesetzbuch Achtes Buch – Kinder- und Jugendhilfe (SGB VIII): Gesetz zur Neuordnung des Kinder – und Jugendhilferechts. In der Fassung der Bekanntmachung vom 11. September 2012 (BGBl. I S. 2022), zuletzt geändert durch Artikel 2 des Gesetzes vom 16. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2394). § 22 Bildung, Erziehung und Betreuung in Tageseinrichtungen und in Kindertagespflege. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_8/_22.html (дата звернення: 10.08.2025).
23. Stamm M., Edelmann D. (Hrsg.). Handbuch frühkindliche Bildungsforschung. Wiesbaden: Springer VS, 2013. 899 S. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-531-19066-2>
24. Tietze W., Viernickel S. (Hrsg.). Pädagogische Qualität in Tageseinrichtungen für Kinder. Ein Nationaler Kriterienkatalog. 5., vollständig überarbeitete und aktualisierte Auflage. Weimar: Verlag das Netz, 2016. 278 S. URL: <https://www.socialnet.de/rezensionen/20511.php> (дата звернення: 15.08.2025).
25. Viernickel S., Fuchs-Rechlin K., Strehmel P., Preissing C., Bense J., Haug-Schnabel G. Qualität für alle. Wissenschaftlich begründete Standards für die Kindertagesbetreuung. Freiburg: Herder, 2015. 496 S. URL: <https://www.fachportal-paedagogik.de/literatur/vollanzeige.html?Fid=3230289> (дата звернення: 15.08.2025).

References

- Bazovij komponent doshkilnoyi osviti: zatverdzenij nakazom MON Ukrayini vid 12.01.2021 r. № 33* [Basic component of preschool education: approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 12.01.2021 №. 33. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
- Zakon Ukrayini "Pro doshkilnu osvitu"* [Law of Ukraine "On Preschool Education"] (2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
- Zakon Ukrayini "Pro osvitu"* [Law of Ukraine "On Education"] (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Konvenciya pro prava ditini* [Convention on the Rights of the Child] (1989). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
- Kremen, V. (2021). Osvita ditej rannogo ta doshkilnogo viku v konteksti yih bezperernogo rozvitku: Naukova dopovid zagalnim zboram NAPN Ukrayini 19 listopada 2021 r. [Education of children of early and preschool age in the context of their continuous development: scientific report to the general meeting of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine on November 19, 2021]. *Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 3 (2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-1>
- Kremen, V. H., Bykov, V. Yu., Liashenko, O. I., Lytvynova, S. H., Luhovyi, V. I., Malovanyi, Yu. I., Pinchuk, O. P., & Topuzov, O. M. (2022). NAUKOVO-metodichne zabezpechennya cifrovizatsiyi osviti Ukrayini: stan, problemi, perspektivi [Scientific and methodological support for the digitalization of education in Ukraine: state, problems, prospects]. *Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (2), 1–49. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
- Peretvorennya nashogo svitu: Poryadok dennij u sferi stalogo rozvitku do 2030 roku* [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development]: Resolution adopted by the UN General Assembly on September 25, 2015. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- Reipolska, O. D. (Ed.) (2022). *Teoretichni ta metodichni zasadi zabezpechennya yakosti osviti ditej rannogo ta doshkilnogo viku v umovah voyennogo stanu: monografiya* [Theoretical and methodological principles of ensuring the quality of education for children of early and preschool age under martial law: monograph]. NAIR. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743736/1/Монографія%20%28ред.%20О.%20Рейпольська%29.pdf>
- Ugoda pro asociaciyu mizh Ukrainoyu, z odniyeyi storoni, ta Yevropejskim Soyuzom, Yevropejskim spivtovaristvom z atomnoyi energiyi i yihnimi derzhavami-chlenami, z inshoyi storoni* [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy

- Community and their Member States, of the other part] (2014). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- Anders, Y. (2018). Professionalität und Professionalisierung in der frühkindlichen Bildung. *Zeitschrift für Grundschulforschung*, 11 (2), 183–197. <https://doi.org/10.1007/s42278-018-0031-3>
- Bayerisches Gesetz zur Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern in Kindergärten, anderen Kindertageseinrichtungen und in Tagespflege (Bayerisches Kinderbildungs- und -betreuungsgesetz – BayKiBiG) (2005, zuletzt durch Gesetz vom 21. Februar 2025). <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayKiBiG>
- European Council (2021). *Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030)* (2021/C 66/01) (2021). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2021_066_R_0001
- European Council (2019, 22 May). *Council Recommendation of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems* (2019/C 189/02). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01))
- Eurydice (2019). *Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 Edition*. Publications Office of the European Union. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-2019-edition>
- Gesetz zur frühen Bildung und Förderung von Kindern (Kinderbildungsgesetz – KiBiz) – Sechstes Gesetz zur Ausführung des Achten Buches Sozialgesetzbuch – Vom 3. Dezember 2019 (Fn 1). https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=04320200904143952783
- Gesetz zur Weiterentwicklung der Qualität und zur Teilhabe in der Kindertagesbetreuung (KiTa-Qualitätsgesetz) vom 19. Dezember 2018. (2018). Bundesgesetzblatt Jahrgang 2018 Teil I Nr. 48, 2696–2706. <https://www.gesetze-im-internet.de/kiutg/BJNR269610018.html>
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (23.05.1949, Zuletzt geändert durch Art. 1 G v. 22.3.2025). <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/>
- Kinderbildungsgesetz in Nordrhein-Westfalen (KiBiz NRW) (2015). <https://www.mkjfgfi.nrw/kinderbildungsgesetz>
- Lisbon European Council (23 And 24 March 2000). https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.en0.htm
- OECD (2023). *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- Council of the European Union. (2001). *Report from Education Council to the European Council on the Concrete Future Objectives of Education and Training Systems*. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5980-2001-INIT/en/pdf>
- Sozialgesetzbuch Aches Buch – Kinder- und Jugendhilfe (SGB VIII). In der Fassung der Bekanntmachung vom 11. September 2012 (BGBl. I S. 2022), zuletzt geändert durch Artikel 2 des Gesetzes vom 16. Dezember 2022. https://www.arbeitsagentur.de/datei/dok_ba034740.pdf
- Stamm, M., & Edelmann, D. (Eds.). (2013). *Handbuch frühkindliche Bildungsforschung*. Springer VS. <https://www.fachportal-paedagogik.de/literatur/vollanzeige.html?Fid=3188163>
- Tietze, W., & Viernickel, S. (Eds.) (2016). *Pädagogische Qualität in Tageseinrichtungen für Kinder. Ein Nationaler Kriterienkatalog*. 5., vollständig überarbeitete und aktualisierte Auflage. Verlag das Netz. <https://www.socialnet.de/rezensionen/20511.php>
- Viernickel, S., Fuchs-Rechlin, K., Strehmel, P., Preissing, C., Bense, J., & Haug-Schnabel, G. (2015). *Qualität für alle. Wissenschaftlich begründete Standards für die Kindertagesbetreuung*. Herder. <https://www.fachportal-paedagogik.de/literatur/vollanzeige.html?Fid=3230289>

Стаття надійшла до редакції 17.08.2025

Прийнято до друку 27.11.2025

EUROPEJSKIE USTAWODAWSTWO W DZIEDZINIE EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ I JEGO IMPLEMENTACJA W NIEMIECKIM SYSTEMIE EDUKACYJNYM

Maryna Honczaruk

<https://orcid.org/0009-0006-6761-1254>

Badaczka realizująca badania doktorskie w Zakładzie Pedagogiki Porównawczej,
Instytut pedagogiki Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy,
ul. Strzelców Siczowych, 52-A, 04053, Kijów, Ukraina
marina@skills.kiev.ua

W artykule przeprowadzono kompleksową analizę europejskiego ustawodawstwa w dziedzinie edukacji przedszkolnej oraz specyfiki jego implementacji w federalnym systemie edukacyjnym Niemiec. Przeanalizowano kluczowe dokumenty strategiczne Unii Europejskiej, w tym programy ET 2010, ET 2020 oraz ET 2030, Rekomendację Rady z 22 maja 2019 roku dotyczącą wysokiej jakości systemów wczesnej edukacji i opieki, a także mechanizmy ich finansowego wsparcia poprzez Europejski Fundusz Społeczny Plus i program Erasmus+. Szczególną uwagę poświęcono niemieckim doświadczeniom wielopoziomowej implementacji europejskich standardów poprzez ustawodawstwo federalne (SGB VIII, KiTa-Qualitätsgesetz) oraz regionalne programy edukacyjne 16 krajów związkowych. Ukazano adaptację europejskich kompetencji w planach edukacyjnych poszczególnych landów oraz przeanalizowano innowacyjne koncepcje pedagogiczne (podejście sytuacyjne, „Otwarty przedszkole”). Zbadano wskaźniki ilościowe zgodności niemieckiego systemu z europejskimi standardami: 94% objętych dzieci, stosunek nauczyciel – dziecko 1:7,5, profesjonalizacja personelu – 89%. Wyniki wskazują na skuteczność zdecentralizowanego modelu implementacji, który łączy ramowe zasady z regionalną autonomią. Określono kluczowe czynniki sukcesu: wielopoziomowe regulacje, stabilne finansowanie oraz profesjonalizację kadry. W kontekście europejskich aspiracji integracyjnych Ukrainy, niemieckie doświadczenia stanowią cenne wskazówki dla rozwoju krajowego systemu edukacji przedszkolnej. Badanie opiera się na analizie dokumentów prawnych, danych statystycznych Eurydice i OECD, a także prac naukowych niemieckich badaczy. Artykuł ma znaczenie dla zrozumienia mechanizmów europejskiej integracji edukacyjnej oraz opracowania strategii modernizacji narodowych systemów edukacji przedszkolnej.

Słowa kluczowe: edukacja przedszkolna, integracja europejska, ustawodawstwo europejskie, implementacja standardów, niemiecki system edukacyjny, model federalny, Republika Federalna Niemiec.

EUROPEAN LEGISLATION IN PRE-SCHOOL EDUCATION AND ITS IMPLEMENTATION IN THE GERMAN EDUCATION SYSTEM

Maryna Honcharuk

<https://orcid.org/0009-0006-6761-1254>

Postgraduate Student at Department of Comparative Pedagogy,
Institute of Pedagogy of National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
52-D Sichovykh Striltsiv Str., 04053, Kyiv, Ukraine
marina@skills.kiev.ua

The article provides a comprehensive analysis of European legislation in the field of early childhood education and the specifics of its implementation in the federal education system of Germany. Key strategic documents of the EU are analyzed, including the ET 2010, ET 2020, and ET 2030 programmes, the Council Recommendation of 22 May 2019 on high-quality early childhood systems, as well as their financial support mechanisms through the European Social Fund Plus and the Erasmus+ programme. Particular attention is given

to the German experience of multi-level implementation of European standards through federal legislation (SGB VIII, KiTa-Qualitätsgesetz) and regional educational programmes of the 16 federal states. The adaptation of European competencies in state educational plans is revealed, and innovative pedagogical concepts (Situational Approach, "Open Kindergarten") are analyzed. Quantitative indicators of the German system's compliance with European standards are examined: 94% child coverage, educator-to-child ratio of 1:7.5, professionalization of 89% of staff. The results demonstrate the effectiveness of a decentralized implementation model that combines framework principles with regional autonomy. Key success factors are identified: multi-level regulation, stable funding, and staff professionalization. In the context of Ukraine's European integration aspirations, the German experience provides valuable guidelines for developing the national early childhood education system. The research is based on the analysis of legal and regulatory documents, statistical data from Eurydice and OECD, and scholarly works by German researchers. The article is significant for understanding the mechanisms of European educational integration and developing strategies for modernizing national early childhood education systems.

Keywords: *early childhood education, European integration, European legislation, federal model, Federal Republic of Germany, German education system, standards implementation.*